

გამოცემა ა.—გ. № 3.

რვაწილი ტირილი

და მისი

სამწესნარო შედეგი

დ. ჩხატარაიასა.

ბათუმი

სტამბა თავართ—ძის და მიქელ—ლისა.

1 8 9 7

სიმეობის მკვლელები

მკვლელები

ჩვენებური ტირილი და მისი საზოგადოებრივი უფლებები.

ვინც ღრმად ჩაჰკვირვებია ჩვენის ხალხის დახვეწებულ, უფერულ და უგემურ ცხოვრებას, ვისაც საფუძვლიანად გამოუკვლევია ესა თუ ის მავნე მხარეები ჩვენის ეგზომ დაბეჩავებისა, გონებრივად და ქონებრივად გაღატაკებისა, მას შემჩნეულიც ექმნება ჩვენს ცხოვრებაში სხვა მრავალ მავნე ჩვეულებათა შორის ერთი ყოვლად უსარგებლო და უმნიშვნელო ჩვეულება. ეს გახლავთ ჩვენებური „ტირილი“, რომლის მეოხებითაც იღუპება და ნადგურდება უიმისოდაც შავ-ბნელის სიკვდილისაგან დასჯილი ოჯახი.

მე მსურს ორიოდე სიტყვა მოგახსენოთ ამ ყოვლად მავნებელ ჩვეულების შესახებ და თუ ამ ჩვეულებაში სასარგებლო ვერა ვიპოვოთ-რა, გარდა ვნებისა, თუ თქვენც დამეთანხმებით, გავკიცხოთ ის, დავამციროთ, შევუწონოთ ჩვენს ავლა-დიდებას მისნი უდიერნი მძიმე მოთ-

ხოვნილებანი და ისე გადავიხადოთ ქელეხი, რომ სიკვდილით დასჯილი ოჯახი ქონებითაც არ გალატაკდეს... ჭეშმარიტად სასურველია, რომ ჩვენც ასე მოვიქცეთ, დასაგმობი დავგმოთ, რადგან ყველა ჭკუათა-მყოფელ ადამინის ვალია, ამ ქვეყანაში ზომიერად და ანგარიშით იცხოვროს.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენებური გლეხი ერთობ ღარიბ-ღატაკია, მაგრამ ტირილისათვის მაინც არასა ჰზოგავს: ის მზად არის უკანასკნელი საცხოვრებელი გაჰყიდოს, ხოლო ტირილი კი ჩინებული და საქებარი გადაიხადოს, ასე რომ ბრბომ აღარ დასძრახოს და ასე სთქვას: „აცხონა ღმერთმა, ძაან ტირილი-კი ჰქონდა, სულ ოხრად ეყარა სასმელ-საჭმელიო“.

ყველამ კარგად უწყის, რომ თუ ვინმეს რამე მოეპოვება ჩვენს დაბასოფლებში, ესენი გახლავსთ ვაჭრები, რომელთა გემრიელ ლუკმას შეადგენს ჩვენებური გულ-კეთილი და მასთან უვიცი გლეხკაცობა. მოკვდება თუ არა ვინმე სოფელში, მიცვალებულის მახლობელი ნათესავი იმ წამსვე ადგილობრივ ვაჭართან მირბის

(სხვა საშუალება სადა აქვს, ასე რომ არ მოიქცეს) თავზე ყაბალახ მოგლეჯილი და ეხვეწება ცრემლით: „თქვენ და თქვენი ღმერთი! შემიბრალეთ გაჭირვებული! ამისანაი და ამისანაი გულ-საწვავი ნათესავი მომიკვდა, მიქენით მოწყალება და გამიმზადეთ ამა და ამ დღიზა ყოლაფერი სანოვაგე, რაც-კი დამჭირდება ჭურჭლებითურთო“. რა თქმა უნდა, ამისთანა საქმეებში დახელოვნებული და გამოცდილი (რომელმაც კარგად იცის, რომ საბრალო გლახს მას გარდა საშველი არა აქვს-რა) ვაჭარი ჯერ უარზე სდგას, ხოლო ბოლოს-კი დიდის დამადლებით ეთანხმება გაჭირვებულს ადაძიანს შემდეგის პირობებით: 1. გლახმა უნდა მისცეს ვექსილი საჯერო პირების თანადასწრებით. 2. ტირილის დღეს რაც შემოსავალი იქნება, მას დარჩეს, ხოლო დანარჩენი ფულები-კი მესამე დღეს მიუზღონ სარგებლით. ეხლა ის ვიკითხოთ: ვაჭარი პირ-ნათლად ასრულებს თუ არა თავისს დაპირებას? ამას შემდეგის მაგალითებიდგან დავინახავთ.

მაგალითად, ჭირისუფალმა შეუკვეთა

ვაჭარს 50 ფუთი პური და 10 ფუთი დო-
შის თევზი (საერთოდ იმერეთში ტირილ-
ში ხმარობენ უმეტეს ნაწილად დოშის
თევზსა, თუნდაც მეტის-მეტი ლარიბიც
იყოს ჭირისუფალი). ხოლო ვაჭარი ამ
შემთხვევაშიაც შეუბრალებლად ეპყრობა
საბრალო ჭირისუფალს, ატყუებს და თვალს
უბამს. ნაცვლად 50 ფ. პურისა და 10 ფ.
თევზისა უგზავნის 40 ფ. პურს და 6 ფ.
თევზს. ვაჭარმა კარგად იცის, რომ 40 ფ.
პური და 6 ფ. თევზი არ იკმარებს ტირი-
ლისათვის, მან ესეც კარგად იცის, რომ
ერთხელ გაყიდულ თევზსა და პურს მეო-
რეჯერაც დიდის მადლობით მიჰყიდის მისს
მსხვერპლს. რა თქმა უნდა გაქნილი ვაჭა-
რი სარგებლობს ამ ბრმა შემთხვევითა.
ასევე ატყუებს ჭურჭლებშიაც, მიუთვლის
შუა-შუაზე დამტვრეულ-დახეთქილს ჭიქა-
საინებს, რომელიც შინამდის არ მიჰყობა
წამლებს დაუმტვრევლად. რასაკვირველია,
ამ დამტვრეულ-დამსხვრეულ ჭურჭლებ-
შიაც მანათიანებს იხხრიალებს ჯიბეში
ჩვენი ვაჭარი.

ჩვენ ზემოთ ვთქვით, რომ ვაჭარს

ჰქონდა შეკვეთილი 50 ფ. პური და 10 ფ. თევზი, გაუგზავნა ჭირისუფალს 40 ფ. პური და 6 ფ. თევზი. ხოლო საფასო-კი მიიღო 50 ფუთი პურისა და 10 ფ. თევზისა, რაც შეადგენს შემდეგს ჯამს: ფუთი პური რომ ვიანგარიშოთ 1 მ. და 80 კ., 50 ფუთი პური შეადგენს 90 მანათს. 10 ფუთი თევზი, თითოეული ფუთი რომ ვიანგარიშოთ 12 მან., შეადგენს 120 მან. მაშასადამე, 50 ფუთი პური და 10 ფუთი თევზი საერთო ჯამს მოგვცემს ორას ათ მანათს (210 მ.) ჩვენ ეხლა ამას უნდა მივუმატოთ ჭურჭლის ქირა და მასთან გატეხილი ჭურჭლების საფასიც (ხშირად მოხდება, რომ ვაჭარი ცოტაოდენ კიდე ჩამოაციტქნილ ჭურჭელს არ მიიღებს უკან, რადგან მან კარგად იცის, რომ გატეხილ ჭურჭელში ნაღდ ფულებს ჩაიჩხრიალებს ჯიბეში). სულ მცირელი რომ ვიანგარიშოთ, 12 მან. მაინც გამოვა; ეს 12 მან. რომ მივუმატოთ 210 მანეთს, მივიღებთ 222 მანეთს. ჩვენ ვთქვით, რომ ვაჭარს ჰქონდა შეკვეთილი 50 ფუთი პური და 10 ფუთი თევზი, მაგრამ ვაჭარმა გაუგზავ-

ნა ჭირისუფალს მხოლოდ 40 ფ. ჰური და 6 ფ. თევზი, რამაც, რასაკვირველია, არ იკმარა ტირილისათვის... მაშასადამე, ხელმეორედ უნდა იყიდოს ჭირისუფალმა ათი ფუთი ჰური და ოთხი ფუთი თევზი! (10 ფ. 3. და 4 ფ. თ.) რაიცა ერთად შეადგენს 65 მ; ამას მივუმატოთ წინანდელი ჯამი 222 მანათი, საერთო ჯამს მივიღებთ 287 მან. ახლა მივუმატოთ ფულის სარგებელი, რაც უეჭველად გამოვა 10 მანათი. ეს ათი მანათიც რომ მივუმატოთ 287 მან., სულ საერთო ხარჯის ჯამს მივიღებთ ორას-ორმოცდა ჩვიდმეტ მანათს, ერთი სიტყვით, როგორც ჩვენში ამბობენ, სამას „ტლიკვ“ მანათს.

ეხლა ვიკითხოთ, რომელის წყაროებიდან გადაიხადოს უბედურმა, სიკვდილისაგან დასჯილმა ოჯახმა ეს მძიმე ვალი; აღვსახოთ ეს წყაროც: ეს წყარო გახლავსთ „წასაბურავი“, რომლის შამოსავალი არ აღემატება არას, დროს რაც უნდა დიდის მტერ-მოყვრის პატრონი კაცი იყოს, 80 მანათიდან, 120, 130, 150 მანათზე“ მაშასადამე, ჩვენ მივიღეთ ფრიად

მცირე შემოსავალი შედარებით იმ ხარჯ-
თან, რაც დაგვჭირდა ტირილის მოსაწყობა-
ბად!.. (თუ ამ 'შემოსავლისაგან გამოვრი-
ცხავთ სხვა-და-სხვა ხარჯს, მაგალითად:
მღვდლების, მონაზოვნების, დიაკვნების,
მათხოვრების, მიცვალებულის მახლობლე-
ბი ნათესავების შავით შემოსვას მოუნდე-
ბა 50 მანათი.) აი ამ ორმოცდა ათს მა-
ნათს (50 მ.) მაშინ ვაჭრის გამოერიც-
ხავთ შემოსავლისაგან, (რაც უეჭველია.)
მაშინ ვაჭრის ვალი კიდევ დაგვედება ჩვენ,
(200 მ.) ორასი მანათი. ეხლა ესეც ვი-
კითხოთ: განა წასაბურავის ფულიც ასა-
ვალეებელი არა აქვს გადაცვალებულის
ამა თუ იმ მახლობელ ნათესავსა? დიახ-
უნდა ისესხოს მამისისხლად მერე ვისგან?!
რასაკვირველია, ამავე ვაჭრისაგან... მახ-
ლობელი ნათესავი, მაგალითად: გათ-
ხოვილი ქალი, და ნათლული ვალდებულისა,
რომ მოზარე კაცებით და კელაპტრით
მოვიდენ დამწუხარებულ ოჯახში, რო-
მელთაც თან უნდა ეახლოს ათი-თუთხმე-
ტი ცხენოსანი ქალი და კაცი. ამასაც
ხომ ხარჯი უნდა?! ნუ თუ ყველა ეს ზედ

მეტი ორ-გვარი ყოვლად უსარგებლო ჩვენს უვიცობას, და უანგარიშობას არ მოასწავებს?!? განა ჩვენ რომ იოტის ოდენა ანგარიშისა და ზომიერად ცხოვრება ვიცოდეთ, ამაებს ჩავიდენტ?

აქეთ კაცი კვდება, ოჯახი მწუხარებაში ვარდება, და იქით-კი ნათესავები ვალსა და ვახში ვარდებიან, მერე რისთვის! სრულიად უსარგებლო „ბრბოთა გაძღომისათვის“. ნუ თუ სამწუხარო არ არის ეს? ნუ თუ ყველა ჭკუათა მყოფელი ადამიანი არ უნდა სცდილობდეს, რომ, რაც შეიძლება, ადრე და მალე აიცდინოს თავიდან ეს მრავალ გზით მავნე ჩვეულება? თქვენ შეიძლება შენიშვნაც მომცეთ „რას უნობ, შენ, ვილაცა ხარ, ან სულ ბავშვი უნდა იყო, და ან ბრიყვი, თორემ როგორ იტყოდი ამას, რომ რაოდენიმე ას წლობით შესისხლ-ხორცე-ბული ჩვერლება ასე მალე აღმოიფხვრას ხალხის გულში, ან როგორ შეიძლება კაცმა კაცი არ იტიროს და არ იმწუხაროსო?!? მართალი შენიშვნაა, მხოლოდ გთხოვთ ცოტაოდენხანს კვლავად დაგვი-

გდოთ ყური. ჩვენ იმას როდი ვამბობთ, რომ არ იმწუხარონ გულით საყვარელი მიცვალებული! ასე რომ ვქნათ, მაში ხომ პირუტყვებს დავემზგავსებით; არა, ასეთ მოაზრებს ჩვენ, პირიქით, გავკიცხავთ და მათ სახელს ზიზღით მოვიხსენიებთ, ვინც თვისსა და მოყვასს, გულით არ იმწუხარებს და გულითად თანაგრძნობას არ გამოუცხადებს მწუხარებაში მყოფ ადამიანსა. დიახ, მეზობელმა მეზობლის მწუხარება შუა უნდა გაიყოს, მიცვალებული წესისამებრ მიწას მიაბაროს, თითო ჭიქა ღვინით ზედაში გადაუშოს, გადაცვილილს საუკუნო ნეტარება უსურვოს, ამ გვარად მწუხარებაში მყოფ ოჯახს პიტივისცეს, ხოლო სადილად-კი თავთავიანთ სახლებში წაბძანდნენ; ნუ თუ არ შეიძლება ეს?! ნაცვლად 10-15 ცხენოსანი ქალი და კაცი 2—ან 3 მახლობელი ნათესავი მოვიდეს, და მწუხარებაში მყოფ ოჯახს თანაგრძნობა გამოუცხადოს, ესეც ხომ შეიძლება?

ამით ჩვენ ორ გვარ უმნიშვნელო ხარჯს ავიცდენდით თავიდან, და აღარც

ვაჭრების სათლელ „დუმათ“ გავხდებოდით. როგორ ჰფიქრობთ? განა მეზობელს კი საამოდ ურჩება, როცა რომელიმე მეზობელი სიკვდილით მწუხრდება, და მასთან ქონებრივადაც ლატაკდება?! განა ამავე მეზობლის მეტი ბარგი არა ხდება გაღარიბებული ოჯახი? აბა, ვინ გაუწვდის ხელს საწყალ გაჭირვებული გლეხის ოჯახს მეგობრულად, თუ არა ისევ თავის მეზობელი გლეხი?! ჩვენ ვგონებთ, რომ ეს ცხადზე ცხადია, და ამიტომ არც საჭიროდ მიგვაჩნია მოვიყვანოთ აქ ჩვენის სიტყვის დასასაბუთებლად მაგალითები. მაშასადამე, თუ კი ეს ასეა, რატომ არ უნდა იყოს სასურველი, და სანატრელი ყველა ჭკუათა მყოფელი ადამიანისათვის, ამ დამღუბველის ჩვეულების თავიდგან აცდენა, რომელიც ერთობ განსაცდელში გვაყენებს, ისედაც ღარიბ, ლატაკ ბეჩავ ხალხსა?! ჩვენს გალატაკებულ მდგომარეობას რაღათ ეჭირება ასეთი გამანადგურებელი ჩვეულებები, რომელნიც მარტო კუქს არგია და სხვას არა რას? ჩვენ ვგონებთ, რომ ამაზე ყველა გონიერი მკითხ-

ველი დაგვეთანხმება. ნუთუ ჩვენ, ბედ
შავებს, ის არ გვეყოფა, რომ დაზარალებული
ვართ სხვა და სხვა გადასახადებითა? მაშ
რალად გვინდა ეს ყოვლად უმნიშვნელო
ხარჯი, რომელიც მოგვდის ტირილზე?!

ჩვენ არც იმას ვიტყვით, რომ მდი-
დრები, შეძლებული კაცები, თავიანთის
სურვილისამებრ არ მოიქცევენ იმათ რა
უშავთ, რავაც მოიქცევიან ძალაც შეს-
წევთ და ღონეც. (ჩვენში ერთი გონიერი
ანდაზაა: მდიდარი მაშინ სადილოებს, რო-
ცა სურს. ხოლო ღარიბი კი, — როცა
იშოვისო.) ჩვენ რა ექნათ, ღარიბებმა,
რომელთაც თავის რჩენა გვიძიმდება, სი-
ცოცხლე გაჭირვებულია, სად შეგვიძლიან
უმნიშვნელო რამეებში ვფლანგოთ საწყ-
ლად ნაშოვარი ორი გროში?

ლ. ჩოხატაურელი.

39
h 82

განგაძე